

Bo och leva

i hela landet

Bygdepolitiskt program antaget på Liberalernas landsmöte 2021

Förord

Liberalernas partistyreelse tillsatte i juni 2020 en bygdepolitisk arbetsgrupp under ledning av Nicke Grahn, Dorotea. Övriga ledamöter var Daniel Adborn, Nynäshamn, Alda Danial, Tibro, Jenny Gavelin, Enköping, Börje Helgesson, Virserum, Lars Hultkrantz, Karlskoga, Anne Kotavuopio Jatko, Jukkasjärvi, Karl Philip Nilsson, Landskrona och Carl-Henrik Sölvinger, Ljungbyholm. Lars Granath var gruppens sekreterare. Efter motionstid och partistyrelsens behandling fastställde landsmötet 2021 denna slutliga version.

Bo och leva i hela landet

Bygdepolitiskt program antaget på Liberalernas landsmöte 2021

Mars 2022

www.liberalerna.se

info@liberalerna.se

Liberalernas förslag

1. Inrätta reformkommuner för utveckling efter lokala förutsättningar. En kommun eller del av en kommun ska kunna utses till reformkommun för att under en längre period i praktiken testa olika idéer för att förbättra möjligheterna att åstadkomma en god utveckling. Det kan innebära förändrad lagtillämpning, möjlighet till nya samarbetsformer och avregleringar. Försöken ska utvärderas vetenskapligt och kunna ligga till grund för att genomföra reformverksamhet i alla kommuner.

2. Riv hindren för samverkan mellan kommunerna och underlätta frivilliga sammanslagningar. Ett ökat samarbete mellan kommunerna är positivt och ska underlättas. Samverkan ska ske på frivillig grund och riksdagen bör underlätta för de kommuner som frivilligt vill gå samman för att höja kvaliteten på servicen och minska sårbarheten. Alla förändringar i kommunindelningen ska bygga på initiativ underifrån.

3. Öka kommunernas frihet att samverka över nationsgränserna. I gränsområden mot Danmark, Finland och Norge ska det vara tillåtet med gemensamma utförarorganisationer på välfärdsområdet inom exempelvis skola, vård och omsorg. Liberalerna ser mycket positivt på närmare samarbete i gränsbygderna.

4. Ökat statligt ansvar ger mer likvärdiga villkor för kommunerna. Små glesbygdskommuner har ofta de högsta skattesatserna. För att underlätta för kommuner att hålla nere kommunal-skatten bör staten lyfta av kommunerna vissa uppgifter och därmed skapa mer likvärdiga villkor. Huvudmannaskapet för det offentliga skolväsendet bör förstärkas och staten genom Försäkringskassan ta över det fulla ansvaret för att bevilja och finansiera insatsen personlig assistans inom ramen för LSS.

5. Statsbidragen ska vara mer generella. De statliga bidragen till kommunerna, som alltför ofta är riktade, bör i större utsträckning omvandlas till generella bidrag.

6. Öka takten - undanröj hinder för bredbandsutbyggnad över kommungränserna. Kommuner får i dag inte bygga ut bredbandsnät utanför sina geografiska gränser. Det är ett hinder som måste röjas undan för att målet om digital uppkoppling ska kunna nås. Genom ett undantag från den så kallade lokaliseringsprincipen kan utbyggnadstakten öka och målen om täckning i hela landet uppnås snabbare.

7. Värna miljön - ge inte kommunerna rätt att beskatta natur- och energitillgångar. Liberalerna anser att all fossilfri energiproduktion ska ha likvärdiga spelregler och att det även ska gälla beskattningen. En kommunal beskattning av uttag av naturresurser, vattenkraft och markupplåtelse av vindkraft är en direkt uppmaning till exploatering. Kommuner med dålig ekonomi kan tvingas till oönskade exploateringar för att klara sin välfärd om lokal beskattning av naturresurser införs.

8. Det regionala stödet måste bli mer lokalt. Stödet från EU:s olika fonder som går till medlemsländer ska i större utsträckning gå direkt till den regionala eller lokala nivån. Det ska också vara möjligt att ge EU-stöd direkt till organisationer verksamma i civilsamhället.

9. Avveckla gränshinder som motverkar regional utveckling. EU:s regionalpolitiska samarbetsprogram måste skapa ett mervärde för Sverige, Norden och EU så att de bidrar till en hållbar regional utveckling. Onödiga och omotiverade gränshinder som motverkar och hindrar regional utveckling på var sin sida om nationsgränser ska avvecklas. Utökade samarbeten i gränsregioner, såsom det pågående pilotprojektet i Tornedalen, ska uppmuntras.

10. Inrätta en kultursamverkansmodell för kulturmiljöer. Ett system liknande kultursamverkansmodellen, där regionerna har ett större inflytande över det statliga kulturstödet, skulle kunna användas för att utveckla ett system för bevarandet av hotade kulturmiljöer i hela landet som bör bevaras.

11. Prioritera stödet till lanthandlare som är ombud. Många lanthandlare i mindre tätbefolkade delar av Sverige är särskilt viktiga då de tillhandahåller många olika tjänster. Möjligheten att vid stödgivning prioritera lanthandlare som agerar ombud ska utnyttjas. Stödet bör vara konkurrensneutralt och de som erhåller stöd ska förväntas agera ombud.

12. Statlig service i hela landet. Det är viktigt att statlig service till medborgarna finns tillgänglig i hela landet. I dag ger de lokala servicekontoren förutsättningar för kontinuitet och långsiktig planering mellan Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket och andra statliga myndigheter. Kvaliteten av kontoren bör säkerställas. Utbyggnaden av servicekontor ska fortsätta och fler myndigheter bör inordnas.

13. Inrätta ortsombud – myndighetskontaktperson i mindre orter. Tidigare fanns ett finmaskigt nät av offentlig verksamhet även utanför större orter. Det behövs en modern motsvarighet i form av så kallade ortsombud som kan fungera som kontaktperson mot myndigheterna på mindre orter. Uppgiften som ortsombud kan ligga på ett lokalt företag, lantbrukare, lanthandel, bensinstation, campingplats eller liknande.

14. Förstärkningen av polisen ska komma hela landet tillgodo. Fram till utgången av 2024 ska antalet polisanställda öka med 10 000 jämfört idag. Det är en ökning som måste ge betydande effekter i hela landet. Polisens organisation ska vara så stark och måste bli så synlig så att det märks i hela Sverige. Eftersom det tar tid att utbilda poliser och bygga ut organisationen ska staten underlätta för kommunerna att kunna anställa ordningsvakter i kommunal regi.

15. Vi värnar det kommunala vetot. Kommunerna ska ha fullt bestämmande över markanvändningen i kommunen. Vid etablering av större tillståndspliktiga verksamheter, t.ex. vindkraftverksparkar, finns i dag krav på att etableringen ska tillstyrkas av kommunen. Besluten ska fattas så nära medborgarna som möjligt och Liberalerna säger nej till förslagen att avskaffa det kommunala vetot.

16. Behåll kopparnätet innan fullgoda alternativ finns. Avvecklingen av det gamla kopparnätet i en bygd ska inte ske innan det finns fullgod ersättning på plats till en rimlig kostnad, till exempel fibernät eller mobilnät med hög kapacitet.

17. Underlätta för en fungerande bostadsmarknad i glesbygd. Det behövs fler åtgärder för att underlätta finansieringen och sprida de finansiella riskerna av bostadsbyggande i kommuner med låga fastighetsvärden och rådande bostadsbrist. Ett begränsat statligt startlån skulle kunna komplettera ett banklån vid en första bostad, så att fler ges möjlighet att köpa en bostad.

18. Underlätta byggandet i hela landet. Det råder bostadsbrist i hela landet och därför finns ett behov av att underlätta byggandet av olika boendeformer i olika faser av livet, inklusive kategori-boenden såsom trygghetsboende, i alla kommuner. Byggkostnader, finansiering och regelverket begränsar byggandet och bör ses över.

19. Ett skattebefriat bosparande för förstagångsköpare. Det ska löna sig att spara och ta ansvar. Genom att hjälpa människor att hjälpa sig själva kan ett skattebefriat bosparande leda till samhällsvinster och att framför allt unga personer kan bo kvar i den ort de är uppvuxna eller vill flytta till utanför storstäderna, utan att staten behöver gå in med ekonomiskt stöd eller bidrag.

20. Inför särskilda bostadsutvecklingsområden i översiktsplan. Låt kommunerna i sin översiktsplan peka ut områden som är särskilt intressanta som bostadsutvecklingsområden med möjlighet till undantag vad gäller t.ex. särtaxor, minskade avgifter och förenklad statlig och kommunal myndighetsprövning.

21. Strandskyddet som hindrar byggande måste bli mer flexibelt. Strandskyddet ska mjukas upp och decentraliseras genom att kommuner ska kunna ansöka om att upphäva strandskyddet med hänvisning till ett lokalt behov av bostadsbyggande. I områden där exploateringstrycket bedöms som exceptionellt högt eller synnerliga skäl föreligger ska fortfarande ett strikt strandskydd tillämpas.

22. Underlätta för en modern egnahemsrörelse i hela Sverige. Det behövs mer färdigplanerad tomtmark och standardiserade bygglösningar för en modern egnahemsrörelse för att fler ska ha möjlighet att förverkliga drömmen om ett eget byggt hem, något som skulle underlättas av minskade regleringar.

23. Värna äganderätten – balans mellan ägande, miljö och behovet av råvaror. Miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord genom många generationer. Småskalig kraftproduktion ska ha tillstånd enligt miljöbalken, men det är orimligt att den prövas efter samma mall som storskalig produktion. Det finns även skäl att stärka markägarens äganderätt i samband med prospektering av gruvdrift så att det råder en rimlig balans mellan miljö, markägarens intressen och behovet av råvaror.

24. Ge myndigheter ett främjandeuppdrag att gynna företagandet. Sverige ska ha en politik som minskar regelkrånglet och sänker kostnaderna för företagande och arbete. Myndigheternas perspektiv måste ändras. Exempelvis bör en översyn göras av regleringsbrev för alla myndigheter som bedriver myndighetsutövning för att tydliggöra det ansvar dessa har för att värna näringsklimatet i Sverige.

25. Utvidga och höj skattefriheten för primärproduktion till fler verksamheter. Liberalerna vill uppmuntra en utveckling där fler privatpersoner som bor på landsbygden, i fjällen eller i skärgårdsområden kan få sidoinkomster från det som växer i naturen eller på den egna tomt.

Därför vill vi dels höja den skattefria inkomsten och dels bredda skattefriheten till det som man tar tillvara från naturen eller den egna tomten. Privat försäljning av frukt och grönt, honung, virke från den egna tomten, kött och fisk ska inte beskattas.

26. Statligt riskkapital ska vara ett komplement - inte ersätta privat kapital. Privat kapital är helt avgörande för att kunna starta, driva och utveckla ett företag, men i vissa fall kan det statliga riskkapitalet behövas för att komplettera det privata kapitalet. Det kan handla om nystartade företag utan tillräckligt kapital eller där näringsidkaren inte har egen säkerhet för ett eventuellt lån.

27. Tillgång till statligt riskkapital i hela landet. Det är viktigt att det statliga riskkapitalet är tillgängligt i hela Sverige så att alla företag i landet ges goda förutsättningar. I de fall det är motiverat med statligt riskkapital är en så kallad fond-i-fond-lösning är att föredra, där statligt riskkapital från början samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag i hela Sverige.

28. Inför en tidsgräns för myndighetsbeslut – en beslutsgaranti om handläggningstider. Sverige bör införa en servicegaranti. Garanti om beslut inom en viss tid ska vara standard för svenska myndigheter, t. ex jordbruksverket, länsstyrelserna och mark- och miljödomstolen, och ekonomisk kompensation ska utgå om den garanterade handläggningstiden inte uppfylls.

29. Inrätta en anmäl en bestämmelsefunktion om onödig byråkrati. Myndigheter ska införa en "anmäl orimliga bestämmelser"-funktion inom sitt område. Inte minst inom bygg-miljö-livsmedel-djurhållnings-området vore det önskvärt. Det ska vara lätt att anmäla svårtolkade eller orimliga föreskrifter som borde göras mer lättförståeliga eller tas bort.

30. Konsekvensbeskrivning ur landsbygdsperspektiv. Konsekvenser för landsbygden inför statliga beslut bör synliggöras genom en särskild landsbygdsbedömning, en så kallad landsbygdssäkring.

31. Säkra framtida grundläggande posttjänster i hela landet. Det är fortsatt viktigt med god tillgång av posttjänster, både för att människor ska kunna bo och verka i hela landet och för ett välfungerande näringsliv.

32. Ge kommunerna rätt att inrätta trygghetsvårn – ögon och öron för ökad trygghet. Liberalerna vill att lokala trygghetsorganisationer kan få ökade uppgifter och att det inte enbart ska bygga på ideella insatser. Kommuner ska upprätta räddningsvårn och att dessa kan ges trygghetsskapande uppgifter, t. ex. inbrottsförebyggande verksamhet eller delta i eftersök av försvunna personer.

33. Utnyttja polisaspiranternas lokalkännedom. Poliser bör ges möjlighet att få göra sin aspiranttjänstgöring och sedan jobba där de vuxit upp. Lokal- och personkännedom skapar en närmare och mer personlig poliskår.

..

34. Snabbare lagföring i hela landet. Polisens projekt för snabbare lagföring behöver rullas ut i samtliga lokalpolisområden. I projektet har tiden mellan brott och rättegång minskats från 22 till 6 veckor, vilket behöver få genomslag i hela landet.

35. Ökad möjlighet att forsla bort övergivna fordon. Övergivna och dumpade fordon är ett enormt problem på landsbygden. Det måste bli lättare och en snabbare process införs för kommuner och privata markägares möjligheter att bortforsla övergivna fordon. För att öka intresset för att ta hand om bilar behövs fler ekonomiska styrmedel, som en reformerad skrotbilspremie eller annan metod.

36. Ökad lokal trygghet genom samverkan. Kommuner med långa utryckningstider för ambulans ska teckna avtal om IVPA ("i väntan på ambulans") med sina regioner. Detta för att korta insatstider och ha en första insatsperson på plats snabbare. Ett rikstäckande system motsvarande SMS-livräddare ska införas.

37. Gynna ett mer varierat skogsbruk. Det behövs en variation av skogsbruksmetoder, från trakthyggesbruk till kontinuitetsskogsbruk. Den svenska skogspolitiken ska även fortsatt vila på två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet. Miljöhänsynen inom skogsbruket måste öka genom att t.ex. avverkningsmetoder, återplantering och återvätning anpassas.

38. Ekologiskt värdefull skog bör skyddas och bevaras. Den mest värdefulla skogen och dess nyckelbiotoper kan skyddas genom naturreservat och nationalparker. De kvarvarande naturskogarna, eller gammelskogarna, bör värnas. Statligt ägd skog ska även fortsättningsvis kunna användas som inbyte för privatägd skyddsvärd skog. Skogsstyrelsen bör ha uppdraget att identifiera skogsmark som är lämplig att återväta av klimatskäl då detta vore en mycket kostnadseffektiv klimatåtgärd.

39. Ett hållbart fiske från fjäll till kust. Storskaligt trålfiske i svenska vatten ska minskas till förmån för kustnära garn-, krok- och sportfiske. Kvoter ska baseras på vetenskap och ges ur ett ekosystemperspektiv. Kustområden i särskilt känsliga områden kan omfattas av fiskekort. Det kan handla om åmynningar, kända vandringsvägar eller grunda vikar där reglerat fiske kan verka gynnande. Arbetet för att förverkliga visionen om fungerande fiskvandring från kust till inland måste fortsätta.

40. Ett säl- och skarvbestånd i balans med fisken. Stammarna av säl och skarv har vuxit kraftigt, vilket har lett till att fiskbestånd utarmas, öar ödeläggs och redskap förstörs. Skyddsjakten på skarv behöver utökas och licensjakten på gråsäl bör permanentas och utökas till att gälla livskraftiga bestånd av övriga sälarter. Det bör vara tillåtet att kunna sälja sälprodukter från skyddsjakt.

41. Stärkt dialog om rovdjuren. En samexistens med rovdjur bygger på att det finns en förvaltning som tar hänsyn till regionala och lokala förutsättningar. Människors oro för till exempel angrepp mot tamboskap behöver komma till uttryck i en hållbar förvaltning. Det är därför viktigt att stärka dialogen om rovdjursförvaltningen så att de som är berörda ges möjlighet att bli involverade.

42. Fler metoder för förbättrad samexistens mellan rovdjur och tamboskap. Länsstyrelser och Sametinget kan idag vidta förebyggande åtgärder för att förebygga rovdjursangrepp. Det är ett statligt ansvar att ersätta för de skador som uppstår genom av rovdjur. Det bör utredas hur exempelvis Landsbygdsprogrammet i ökad utsträckning kan användas för åtgärder kring både förebyggande åtgärder och för rovdjursskador. Varg ska ej förekomma inom renskötselområdena.

43. Stoppa trakasserier vid beslut om skydds jakt. Vid beslut om skydds jakt kan sekretessbestämmelser vara nödvändiga. Den sökande gällande skydds jakt kan uppleva risk för trakasserier, men även den som överklagar beslut om skydds jakt. Det behövs en utvärdering av hur sekretessbestämmelser vid beslut om skydds jakt har fungerat.

44. Stärk säkerheten för eftersöksjägare. Eftersöksjägare utför ett samhällsviktigt uppdrag. På uppdrag bör de få använda blåljus på de trianglar de sätter ut för att varna sin omgivning och passerande trafik att eftersök pågår.

45. Underlätta jakt på vildsvin och försäljning av vildsvinskött. Dagens stora vildsvinsstam drabbar många mark- och skogsägare genom vildsvinens framfart. De åtgärder som vidtagits för att öka efterfrågan på vildsvinskött kan förhoppningsvis öka incitamentet till att stammen minskar genom jakt. Förenklad hantering av trikinster av köttet är en faktor som kan påverka intresset för att jaga vildsvin och underlätta försäljningen av vildsvinskött.

46. Skärpta vapenrestriktioner ska riktas mot kriminell verksamhet – inte jägare och sportskyttar. Arbetet mot den organiserade brottsligheten behöver ske på ett sätt som skapar minsta möjliga risk för negativa effekter för alla laglydiga vapenägare i jägar- och sport-skytterörelsen, vilket dessvärre inte skedde när riksdagen tog ställning till EU:s vapendirektiv. Liberalerna förordar en bred översyn av vapenlagstiftningen. Det behövs en särskild vapenstrafflag med straffbestämmelser för all olaga hantering. Legal befattning med vapen av jägare, sportskyttar och medlemmar av den frivilliga försvarsrörelsen bör stärkas och regleras separat i annan lagstiftning.

47. Bygg ut yrkeshögskolan (YH). Yrkeshögskolan är en effektiv utbildning som är kopplad till den regionala arbetsmarknaden. Därför bör yrkeshögskolan öka samverkan med det regionala näringslivet, som de närliggande kommuner och den region de är verksamma i.

48. Fjärr- och distansundervisning ökar möjligheten att bo kvar. Olika typer av fjärr- och distansutbildningar gör det möjligt att bo långt från universitet och högskolor och ändå har möjlighet till högre utbildning. Det ska bli lättare att ordna fjärrundervisning där det lämpligt.

49. Friskolereformen har räddat byskolor. Friskolereformen har inneburit att by- och bygdeskolor kunnat leva vidare genom starkt lokalt engagemang. Detta är en del av friskolereformen som måste uppmärksammas och slås vakt om.

50. Högskolefilialer bidrar till rekrytering och utbildning. De regionala högskolorna är betydelsefulla för utvecklingen inom sitt geografiska område. Liberalerna ser positivt på att universitet förlägger högskolefilialer lokalt där så är lämpligt.

51. Folkbildning för lokal utveckling. Folkbildning och demokratiska samtal har stor betydelse för bildning och utveckling i hela landet. Bygdebolag och andra lokala sammanslutningar, ofta i samverkan med studieförbunden, bidrar till lokal utveckling på glesbygden. Upphandlings- och bidragsregler ska utformas så att de bidrar till sådan utveckling.

52. Tillåt längre och tyngre ekipage på väg och järnväg. Gods på väg med långa lastbils- ekipage och långa tyngre godståg minskar miljöbelastningen och bidrar till att näringslivet

utvecklas i hela Sverige. Förstärkningen av vägar och broar och ett förbättrat järnvägsunderhåll för skogs- och industritransporter ska prioriteras.

53. Värna de regionala flygplatserna i glesbygd – se över finansieringen. Alla län behöver en god internationell tillgänglighet för att företagen ska kunna verka och växa. Regionala flygplatser står dock inför stora utmaningar. Inom övriga EU får även regioner och kommuner upphandla och finansiera flygtrafik medan det i Sverige bara är staten som får upphandla flygtrafik. Liberalerna anser att möjligheten att tillåta kommuner och regioner att upphandla flygtrafik bör ses över.

54. Elflyget kan bli ett lyft för de regionala flygplatserna. Inom elflyget sker i dag en intressant utveckling som kan medverka till att göra kortflygningar mellan olika regioner lönsamma, men samtidigt pekar på betydelsen av mindre flygplatser som komplement till de stora knutpunkterna. Elflyg kan komma att bli en viktig faktor för utvecklingen av landets regioner och erbjuda snabba transporter, inte minst för näringslivet.

55. Tillåt pråmtrafik och utnyttja de inre vattenvägarna. Ökad inlandssjöfart leder till att transportinfrastrukturen på land avlastas och att det finns kapacitet för den samlade godsvolymen att öka. Liberalerna anser att arbetet med att främja våra vattenvägar fortsatt måste prioriteras för att öka andelen hållbara transporter.

56. Bygg ut och rusta upp järnvägen i hela landet. Behoven av investeringar i och underhåll av järnvägen är stora. Ett robust och punktligt järnvägssystem är en förutsättning för att fler ska välja tåget. Det är viktigt att resenärerna kan lita på att tåget kommer fram i tid och kan använda restiden effektivt.

57. Inför regionala differentierade regler för dubbdäck. Behovet att byta dubbdäck varierar med klimatet över landet. Dubbdäck måste kunna användas där de behövs och det behovet varierar över landet. En regional differentiering med ett väl tilltaget tidsspann för däckbyte skulle ge högre trafiksäkerhet och lägre miljöpåverkan.

58. Statens ansvar för finansieringen av det enskilda vägnätet. Staten bör även fortsättningsvis ta ett betydande ekonomiskt ansvar för att upprätthålla en god standard på det enskilda vägnätet, och myndigheternas tillämpning av regelverken bör syfta till att underlätta för underhåll. Ett exempel är samordning av snöröjning på statliga, kommunala och enskilda vägar.

59. Tydliggör ansvaret mellan det statliga, kommunala och enskilda vägnätet. Landsbygdens behov av transporter vara i centrum när en allmän väg görs om till enskild väg. Det är viktigt att en indragning av allmän väg inte får innebära en övervältring av kostnader från staten till kommunerna eller enskilda fastighetsägare. I vissa fall bör det vara möjligt för kommunerna att ta över väghållaransvaret i de mindre tätorterna.

60. Använd digital teknik för en flexibel anropsstyrd kollektivtrafik. Tidtabellsstyrd kollektivtrafik på landsbygden leder ofta till att bussar går tomma på landsbygdslinjer. Den digitala tekniken bör användas för en mer flexibel och anropsstyrd trafik där individens resa sätts i fokus.

61. Verka för samordnade transporter. Både i tätortsnära byar och på glesare landsbygd har kollektivtrafiken en stor utmaning med det låga resandeunderlaget. Samordnade transporter, till exempel skolskjutsar och lokaltrafik, gynnar både miljön och individen eftersom man både minskar transporterna och kan möjliggöra fler resor kollektivt.

62. Res på en kollektivtrafikbiljett i hela Sverige. För att underlätta resande över länsgränserna bör ett nationellt biljettsystem som gör det enklare att boka och köpa en kollektivtrafikbiljett för all kollektivtrafik i Sverige införas.

63. Inför ett regionalt anpassat reseavdrag. Reseavdraget bör reformeras och anpassas regionalt. Reseavdraget bör göras mer generöst i kommuner där kollektivtrafiken kan antas vara mindre väl utbyggd, medan avdraget stramas åt i kommuner där möjligheten att använda kollektivtrafiklösningar bör betraktas som större.

64. Reformera skoterledsystemet. Det finns en stor underhållsskuld i infrastrukturen för skoterleder då delar av lederna, broarna och skyltningen förfaller. Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att prioritera en översyn av lednätets standard samt ansvarsfördelningen vad gäller underhåll och drift. Satsningar på fler och bättre skoterleder måste åtföljas av skärpta miljökrav på fordonen.

65. Bättre sjukvård och omsorg i glest befolkade områden. Sjukvård och omsorg måste stärkas på landsbygd och i glesbygd. Bättre villkor för småskalig vård, god arbetsgivarpolitik, digitala lösningar och kunskap i glesbygdsmedicin är viktiga generella delar i detta. Därutöver bör det öppnas möjligheten att etablera en ny huvudmannaförm i glest befolkade områden för den som önskar. Vi kallar detta bygdesjukvårdshuvudman (BSH). Det kan innebära en sammanläggning av regionens och kommunens vård och omsorg till en lokal organisation. Sjukhusvård omfattas inte av sammanläggningen. Lagstiftningen måste dock ändras så att det blir lättare att etablera BSH.

66. Förbättra förlossningsvården. En trygg och säker förlossning förutsätter ett rimligt avstånd till en förlossningsklinik. Så är inte fallet i stora delar av landet - samtidigt som flera förlossningskliniker lagts ner de senaste decennierna. En översyn av förlossningsvården är således inte minst en glesbygdsfråga

67. Tillåt gränsöverskridande färdtjänst inom Norden. De nordiska länderna har olika nationella färdtjänstsystem för personer med funktionsnedsättning. Det finns dock ingen möjlighet att resa över gränserna med färdtjänst idag. Möjligheterna för personer som är bosatta i gränsområdena att kunna resa med färdtjänst över gränserna i Norden bör därför utvidgas.

68. Bredda ersättningen för sjukresa. Regionernas system för ersättning för så kallade sjukresor ska ta hänsyn till glesbygdsbornas behov för resor med bil där avstånden är långa och möjligheten att resa med kollektivtrafik är begränsad. Systemen behöver också ta hänsyn till att resor kan behöva göras över regiongränserna.

Inledning

Utgångspunkten för oss som liberaler är värnandet om människors makt över sin egen situation och möjlighet att skapa sin egen framtid. En liberal politik för hela Sverige strävar efter att skapa förutsättningar för dem som vill bo, arbeta eller driva företag på landsbygden eller i mindre tätort att kunna göra det. Vi ska ta vara på de unika förutsättningar för individers utvecklingskraft och företags konkurrenskraft som finns i olika delar av vårt land. Du ska kunna bo och verka där du vill, om du vill. Digitaliseringen gör att fler har denna möjlighet och vi ser att allt fler lämnar storstäderna för att bosätta sig på landsbygden.

Samhällen förändras. Urbanisering bygger i grunden på människors fria val, och det försvarar vi. Samtidigt vill vi ge människor möjlighet att ta tillvara de förbättrade möjligheter som öppnar sig för att leva och bo utanför storstäderna och på långa avstånd från befolkningstäta områden genom förbättrade kommunikationer och digitalisering som ger ökade möjligheter att arbeta hemifrån, ersätta resor med videokonferenser osv. Det kommer dock alltid finnas utmaningar med skillnader mellan å ena sidan städer med en starkt växande privat tjänstesektor och å andra sidan områden med en hög sårbarhet och lokala utmaningar i form av t.ex. en enskild eller ett fåtal industriella arbetsgivare. I kommuner med sjunkande folkmängd blir konsekvensen en åldrande befolkning och ett minskat skatteunderlag. Samtidigt har flera av landets kommuner under en tid haft en positiv befolkningstillväxt på grund av att antalet nyanlända ökade i kommunerna. Det är i grunden positivt, men kräver samtidigt att de nya invånarna snabbt kommer i utbildning och arbete för att sedan kunna bidra till samhällets utveckling.

Liberalerna vill att hela Sveriges utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas till vara. Det är företagande och ekonomisk utveckling som är grunden för vårt välstånd. Därför måste människor och företag över hela landet ges möjligheter att växa och utvecklas.

1. Kommunernas organisation och dess verksamheter

MÖJLIGHETERNA FÖR KOMMUNER ATT SAMVERKA OCH UTVECKLAS FRITT SKA STÄRKAS

Det är de lokala förutsättningarna och engagemanget som avgör om en bygd kan bygga en god framtid. Alltför ofta hindras det lokala arbetet av stelbent lagstiftning som reglerar verksamheter sektorsvis i så kallade stuprör. Detta leder till svårigheter att arbeta över sektorsgränser och det är särskilt hindrande i små kommuner där man är särskilt beroende av att kunna hjälpas åt. Att anpassa lagstiftning till nya sätt att arbeta kan ta lång tid och ibland gör det att goda idéer aldrig ens får en chans att bli prövade. Om landsortskommunerna ska kunna fortsätta vara attraktiva krävs nya sätt att arbeta och därför behövs större utrymme för att pröva nya idéer om hur olika typer av samhällsservice ska kunna behållas och utvecklas. Vi vill att det i en kommun, eller i en del av en kommun, ensamt eller i samarbete, ska vara möjligt att pröva arbetsformer som innebär utökat samarbete mellan olika förvaltningsenheter inom en kommun, mellan kommuner, med regioner och statliga myndigheter och aktörer i civilsamhället. Vi föreslår därför att sådana möjligheter ska ges geografiskt avgränsat och tidsbegränsad genom en verksamhet som vi kallar reformkommuner.

Vårt förslag är mer omfattande än det svenska försök med frikommuner som infördes i mitten 1980-talet och inspireras av den norska permanenta Forsöksloven och de danska försöken med utmaningsrätt och försökskommuner. För Liberalerna är det viktigt att öka den lokala friheten för att kunna utveckla bygden. Syftet med verksamheten ska vara lärande och därför är det av avgörande betydelsen att den från början utformas så att det går att göra meningsfulla uppföljningar och effektutvärderingar, samt att det finns en planering för hur erfarenheter ska spridas.

Exempel:

1. Att få slå ihop den kommunala sjukvården med den regiondrivna på lokal basis. Idag har vi parallella organisationer i avlägsna bygder och det är svårt att bygga samverkan på grund av lagstiftning.
2. Organisering av lokala servicekontor
3. Lokala antagningskrav för högskoleutbildning på distans
4. Lagar på arbetsmarknadsområdet
5. Strandskyddsregler
6. Lokal polisorganisation
7. Regelverk inom utbildningsområdet

Statskontoret har i flera studier funnit att den samlade statliga styrningen har ökat i omfattning, komplexitet, detaljeringsgrad under de senaste decennierna. Det är många myndigheter som styr den kommunala verksamheten och inom vissa områden tillkommer också styrning från EU. Studien visar att det finns skillnader i omfattning och på vilket sätt staten styr de olika kommunala verksamheterna. Den statliga styrningen ses av kommunerna som kortsiktig, ryckig och inte anpassad efter lokala förhållanden och förutsättningar.

Av de nordiska länderna är det endast i Sverige som fastighetsskatten på vindkraftverk går till staten. Bland annat Svensk vindenergi och nätverket Vindkraftens klimatnytta anser att ett sätt till att bidra till den fortsatta vindkraftsutbyggnaden i Sverige vore att låta kommunerna få ta del av fastighetsskatten från vindkraft. Det kan ifrågasättas då det riskerar att öka rovdriften på landets naturtillgångar.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

1. Inrätta reformkommuner för utveckling efter lokala förutsättningar

En kommun eller del av en kommun ska kunna utses till reformkommun för att under en längre period i praktiken testa olika idéer för att förbättra möjligheterna att åstadkomma en god utveckling. Det kan innebära förändrad lagtillämpning, möjlighet till nya samarbetsformer och avregleringar. Det bör också vara möjligt att en del av en vidsträckt kommun med omfattande landsbygd görs till ett reformdistrikt utanför tätorten. För att bli en reformkommun ska det finnas stöd i kommunfullmäktige och vara ett klart definierat verksamhetsområde/områden som avses. Reformkommunverksamheten ska utvärderas vetenskapligt och kunna ligga till grund för att genomföra reformverksamhet i alla kommuner.

2. Riv hindren för samverkan mellan kommunerna och underlätta frivilliga sammanslagningar

Ett ökat samarbete mellan kommunerna är positivt och ska underlättas. Samverkan ska ske på frivillig grund och riksdagen bör underlätta för de kommuner som frivilligt vill gå samman för att höja kvaliteten på servicen och minska sårbarheten. Alla förändringar i kommunindelningen ska vara väl förankrade och bygga på initiativ underifrån. Detta gäller såväl kommunsammanslagningar som eventuella framtida kommundelningar.

3. Öka kommunernas frihet att samverka över nationsgränserna

I gränsområden mot Danmark, Finland och Norge ska det vara tillåtet med gemensamma utförarorganisationer på välfärdsområdet inom exempelvis skola, vård och omsorg. Liberalerna ser mycket positivt på närmare samarbete i gränsbygderna och i exempelvis Tornedalen finns stora möjligheter för gemensamt byggande av välfärd.

4. Ökat statligt ansvar ger mer likvärdiga villkor för kommunerna

Små glesbygdskommuner har ofta de högsta skattesatserna kombinerat med låg köpkraft hos kommuninvånarna. För att underlätta för dessa kommuner att hålla nere kommunalskatten bör staten lyfta av kommunerna vissa uppgifter och därmed skapa mer likvärdiga villkor för kommunerna. Huvudmannaskapet för det offentliga skolväsendet förstatligas och staten genom Försäkringskassan ta över det fulla ansvaret för att bevilja och finansiera insatsen personlig assistans inom ramen för LSS. Det finns tunga utbildningspolitiska respektive funktionshinderpolitiska skäl för sådana reformer, och de skulle dessutom innebära mer långsiktigt förutsägbara och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för dessa kommuner.

5. Statsbidragen ska vara mer generella

De statliga bidragen till kommunerna, som alltför ofta är riktade, bör i större utsträckning omvandlas till generella bidrag. Riktade bidrag kan vara motiverade under vissa tidsbegränsade perioder, men då måste ansöknings- och nyttjandeförfarandet förenklas rejält. Nuvarande regler skapar en stor klyfta mellan de större och de mindre kommunerna eftersom de mindre kommunerna har knappa personella resurser. Risken är då att de mindre kommunerna överhuvudtaget inte söker de riktade statsbidragen.

6. Öka takten - undanröj hinder för bredbandsutbyggnad över kommungränserna

Kommuner får i dag inte bygga ut bredbandsnät utanför sina geografiska gränser. Det är ett hinder som måste röjas undan för att målet om digital uppkoppling ska kunna nås. Det finns i dag stadsnät i drygt 160 kommuner. Till skillnad från övriga aktörer på marknaden får inte stadsnäten bedriva sin verksamhet över kommungränser. De hindras bygga ut bredbandsnät i sin geografiska närhet trots att det kan vara kostnadseffektivt och trots att stadsnätet i fråga kan vara den enda aktören som kan bygga bredband i området. Genom att införa ett undantag från den så kallade lokaliseringsprincipen, som hindrar stadsnäten att verka över kommungränser, i lagen om elektronisk kommunikation, kan utbyggnadstakten öka och målen om täckning i hela landet uppnås snabbare.

7. Värna miljön - ge inte kommunerna rätt att beskatta natur- och energitillgångar

Liberalerna anser att all fossilfri energiproduktion ska ha likvärdiga spelregler och att det även ska gälla beskattningen. Att låta fastighetsskatten från vindkraft, vattenkraft, gruvnäring och skog gå till kommunerna istället för staten skulle innebära en subvention i form av ett statligt stöd till kommuner med naturresurser. En kommunal beskattning av uttag av naturresurser, vattenkraft och markupplåtelse av vindkraft är en direkt uppmaning till exploatering och rovdrift. Kommuner med dålig ekonomi kan tvingas till oönskade exploateringar för att klara sin välfärd om lokal beskattning av naturresurser införs.

2. Regional utveckling

REGIONALA SATSNINGAR SKA GE REELL UTVECKLING

Arbetet för regional utveckling kan i viss mån handla om riktade insatser, men först och främst krävs generella insatser för att fler företag ska kunna växa och anställa i hela Sverige. Ett generellt förbättrat företagsklimat med sänkta skatter och mindre byråkrati gynnar alla företag, inte minst företagen i glesbygd. Varje kommun och region har ett ansvar för att genomföra nödvändiga insatser för ett förbättrat näringsklimat. De generella insatserna på nationell nivå för jobb, utbildning och för ett förbättrat företagsklimat behöver kombineras med regionala tillväxtinsatser. Där har kommuner och regioner ett stort ansvar att förbättra det lokala och regionala företagsklimatet.

Företagens problem med kompetensförsörjning och bristen på matchning mellan arbetslösa och lediga jobb innebär stora konsekvenser för svensk tillväxt och välbefinnande både på lång och kort sikt. Om inte utbildad och arbetskraft med rätt kompetens finns tillgänglig riskerar företag att tvingas lägga ner sin verksamhet eller flytta den till andra länder. Ett företagande och en väl fungerande arbetsmarknad i hela landet förutsätter en fungerande bostadspolitik och en väl utbyggd kommersiell såväl som offentlig samhällsservice för att vara attraktiv och locka till sig arbetskraft.

Det gränsöverskridande samarbetet behöver stärkas. Ett intressant exempel på detta är det utökade samarbete som finns i Tornedalen. Projektet Pilotområde Tornedalen skulle innebära särskilda rättigheter, exempelvis i form av ett gränspass som skulle garantera gränsövergången och underlätta arbetspendling, företagsverksamhet och utbildning. Projektets syfte är att föreskrifter och regler som gäller för myndighetssamarbete så som arbetsmarknadsåtgärder och polissamarbete samt utbildning och hälsa ska tillämpas mer flexibelt för gränsområdets befolkning. Pilotområde Tornedalen skulle även innebära gemensam marknadsföring för medlemskommunerna då områdets invånare och näringsliv skulle få konkreta fördelar. Att anställa arbetskraft från ett annat land ska göras ännu smidigare än i dag, för att Tornedalsrådets vision om Europas mest integrerade gränzonen ska bli verklighet.

Tornedalsrådet består av 13 medlemskommuner från Sverige, Norge och Finland. Det handlar om ett gemensamt och naturligt arbetsmarknadsområde där invånarna passerar riksgränsen dagligen både i arbete och på fritiden. Tornedalsrådets styrelse tagit fram ett förslag som går ut på att man på pendlings- och/eller gränsområdena kan säkerställa fortsatt rörlighet och ett levnadssätt som invånarna, näringslivet och den offentliga sektorn är vana vid, även under eventuella undantagstillstånd.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

8. Det regionala stödet måste bli mer lokalt styrt och kunna ges till civilsamhället

Stödet från EU:s olika fonder som går till medlemsländer på nationell nivå ska i större utsträckning gå direkt till den regionala eller lokala nivån. Det ska också vara möjligt att ge EU-stöd direkt till organisationer verksamma i civilsamhället som driver projekt i linje med målen för fonderna och att stödet från EU:s olika strukturfonder bör riktas mot projekt med ett tydligt europeiskt mervärde.

9. Avveckla gränshinder som motverkar regional utveckling

Det gränsöverskridande samarbetet ska ges hög prioritet. EU:s regionalpolitiska samarbetsprogram måste skapa ett mervärde för Sverige, Norden och EU så att de bidrar till en hållbar regional utveckling. En översyn av programstruktur och inriktning bör göras i syfte att undvika överlappande geografisk indelning och inriktning. Onödiga och omotiverade gränshinder som motverkar och hindrar regional utveckling av två regioner på var sin sida om nationsgränser oavsett om det gäller land- eller vattengränser ska avvecklas. Utökade samarbeten i gränsregioner, såsom det pågående pilotprojektet i Tornedalen, ska uppmuntras.

10. Inrätta en kultursamverkansmodell för kulturmiljöer

Ett system liknande kultursamverkansmodellen, där regionerna har ett större inflytande över det statliga kulturstödet, skulle kunna användas för att utveckla ett system för bevarandet av hotade kulturmiljöer i hela landet som bör bevaras. Många kulturmiljöer och byggnader som staten förvaltar genom Statens Fastighetsverk (SFV) finns på landsbygden. SFV bör ges ett särskilt uppdrag att ta ett större ansvar för kulturarvet.

11. Prioritera stödet till lanthandlare som är ombud

Många lanthandlare i mindre tätbefolkade delar av Sverige är särskilt viktiga då de tillhandahåller många olika tjänster. När det gäller att underlätta för lanthandlare att vara ombud för statliga tjänster och ersättningar för dessa fattas besluten av de enskilda bolagen, t ex. Systembolaget. Det finns dock inom ramen för gällande stödförordning en möjlighet för regionala aktörer att när de betalar ut servicebidrag prioritera lanthandlare som agerar ombud. Stödet bör vara konkurrensneutralt och de som erhåller stöd ska förväntas agera ombud.

3. Statens närvaro

FORTSATT UTBYGGNAD AV STATLIG SERVICE OCH NÄRVARO I HELA LANDET

För att medborgare och företag ska vilja bo och verka i hela Sverige är det viktigt att det finns tillgång till en fungerande grundläggande service på rimligt avstånd. Detta gäller inte minst kommersiell service. I gles- och landsbygd har särskilt servicelösningar som bygger på lokala förutsättningar och samverkan med företagare och civilsamhället möjlighet att bli långsiktiga och bärkraftiga. Regering och riksdag behöver ta ett särskilt ansvar för att invånare och företag får tillgång till en grundläggande nivå av kommersiell service.

Bredband och annan digital uppkoppling är i dag en lika viktig del i infrastrukturen som el- och vägnäten. En god utbyggnad är viktigt för såväl privatpersoner som företag och oerhört viktigt för regional tillväxt. Glesbygden måste få bättre digital kapacitet och statens huvudsakliga uppgift bör vara att skapa förutsättningar genom att undanröja hinder för utvecklingen, men även att stötta där lönsamheten för utbyggnad är bristfällig.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

12. Statlig service i hela landet

Det är viktigt att statlig service till medborgarna, som under lång tid successivt försvunnit från stora delar av landet, återupprättas. För att kunna erbjuda service av god kvalitet och med hög kostnadseffektivitet sker detta idag i en gemensam organisation, servicekontor, under Statens Servicecenter. De lokala servicekontoren ger förutsättningar för kontinuitet och långsiktig planering mellan Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten och Skatteverket och andra statliga myndigheter. Kvaliteten av kontoren bör säkerställas. Utbyggnaden av servicekontor ska fortsätta och fler myndigheter bör inordnas eller ges i uppdrag att samverka för att kunna erbjuda statlig service av god kvalitet och med hög kostnadseffektivitet i hela landet. Det kan även finnas skäl att se över möjligheten att skapa förutsättningar för att öka samverkan mellan de lokala servicekontoren och de lokala och regionala myndigheterna, vilket inte ska förväxlas med kommunala servicepunkter, men skulle kunna kombineras med dessa.

13. Inrätta ortsombud – myndighetskontaktperson i mindre orter

Tidigare fanns ett finmaskigt nät av offentlig verksamhet även utanför större orter, vilket gjorde att ett stort antal samhällsfunktioner fanns i hela Sverige. De är till största delen borta och stora delar av befolkningen på landsbygden känner sig övergivna. Ortsombud är ett enkelt och billigt sätt att upprätthålla samhällsnärvaro i hela landet. Ett riktmärke för att ha ortsombud kan vara orter/bygder med mellan 200 och 1000 invånare. Arten av serviceutbud kan variera. Viktigast är principen att markera närvaro för det offentliga. För kommuner som önskar inrättas i orter som är för små för statligt servicekontor ortsombud där medborgare som önskar kan ta kontakt för att få råd om myndighetskontakter. Uppgiften som ortsombud kan ligga på ett lokalt företag, lantbrukare, lanthandel, bensinstation, campingplats eller liknande. Systemet kan liknas vid att vara postombud, tipsombud eller liknande och ska inte förväxlas med dagens kommunala servicepunkter.

14. Förstärkningen av polisen ska komma hela landet tillgodo

Liberalerna har varit pådrivande för en kraftig förstärkning av polisväsendet. Fram till utgången av 2024 ska antalet polisanställda öka med 10 000 jämfört med idag, men utbyggnaden måste fortsätta också därefter så att vi på längre sikt kommer upp i en polistäthet som i övriga Europa. Det är en ökning som måste ge betydande effekter i hela landet. Polisens organisation ska vara så stark och måste bli så synlig så att det märks i hela Sverige. Liberalernas uppfattning är att ökningen måste ske med bibehållna proportioner mellan poliser och civilanställda, dvs. huvuddelen av personalökningen ska åstadkommas i form av fler poliser i tjänst. Lönesättningen och utbildningen måste vara konkurrenskraftig så att det blir möjligt att rekrytera det stora antalet nya poliser som behövs. Eftersom det tar tid att utbilda poliser och bygga ut organisationen ska staten underlätta för kommunerna att kunna anställa ordningsvakter i kommunal regi.

15. Vi värnar det kommunala vetot

Kommunerna ska ha fullt bestämmande över markanvändningen i kommunen. Vid etablering av större tillståndspliktiga verksamheter t. ex vindkraftverksparkar, finns i dag krav på att etableringen ska tillstyrkas av kommunen, det kommunala vetot. Besluten ska fattas så nära medborgarna som möjligt och Liberalerna säger nej till förslagen att avskaffa det kommunala vetot.

16. Behåll kopparnätet innan fullgoda alternativ finns

Den pågående nedmonteringen av det gamla kopparnätet för telefoni påverkar tillgången på telefoni- och bredbandstjänster som hittills erbjudits genom ADSL-teknik och uppkoppling genom telefonjacket. Denna omställning påverkar framför allt landsbygdens befolkning eftersom alternativen till den fasta kopparförbindelsen, t.ex. fiber eller mobila tekniker med hög överföringshastighet, inte har installerats eller är alltför kostsamma. För att förhindra att människor lämnas utan möjlighet till fungerande kommunikationer, anser vi att den som ansvarar för att tillhandahålla kopparnätet inte ska få tillåtas att avveckla det innan en fullgod ersättning finns på plats till en rimlig kostnad.

4. Bostadsförsörjningen

UNDERLÄTTA FÖR BYGGANDE OCH BOSÄTTNING I HELA LANDET – FULL FART PÅ BOSTADSMARKNADEN I HELA SVERIGE

Idag har nästan alla kommuner, inklusive de mindre kommunerna, bostadsbrist. Alla invånare, oavsett bostadsort, behöver olika boendeformer i olika faser av livet. Svårigheten med finansiering, krav på nedskrivning och höga byggkostnader utgör de främsta hindren för bostadsproduktion, men även alltför detaljerade regelverk kan utgöra hinder för kommuninvånarna att bo och leva som de vill.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

17. Underlätta för en fungerande bostadsmarknad i glesbygd

Det behövs fler åtgärder för att underlätta finansieringen och sprida de finansiella riskerna av bostadsbyggnad i kommuner där fastigheters låga marknadsvärden negativt påverkar möjligheten att finansiera nybyggnation, trots rådande bostadsbrist. Personer med god betalningsförmåga och tillräckligt med kapital till en insats beviljas ändå inte lån från banken för att köpa en första bostad. Ett begränsat statligt startlån skulle kunna komplettera ett banklån vid en första bostad, så att fler ges möjlighet att köpa en bostad. Ett sådant startlån behöver vara förknippat med tillräcklig kreditprövning, med förebild bland annat från det norska systemet, för att garantera att systemet är långsiktigt hållbart, inte riskerar att sätta enskilda människor i en skuldfälla eller skada det finansiella systemet.

18. Underlätta byggandet i hela landet

Det råder bostadsbrist i hela landet och därför finns ett behov av att underlätta byggandet av olika boendeformer i olika faser av livet, inklusive kategoriboenden såsom trygghetsboende, i alla kommuner. Byggkostnader, finansiering och regelverket begränsar byggandet och bör ses över.

19. Ett skattebefriat bosparande för förstagångsköpare

Det ska löna sig att spara och ta ansvar. Genom att hjälpa människor att hjälpa sig själva kan ett skattebefriat bosparande leda till samhällsvinster och att fr a unga personer kan bo kvar i den ort de är uppvuxna eller vill flytta till utanför storstäderna, utan att staten behöver gå in med ekonomiskt stöd eller bidrag

20. Inför särskilda bostadsutvecklingsområden i översiktsplan

Låt kommunerna i sin Översiktsplan peka ut områden som är särskilt intressanta som bostadsutvecklingsområden med möjlighet till undantag vad gäller t.ex. särtaxor, minskade avgifter och förenklad statlig och kommunal myndighetsprövning.

21. Strandskyddet som hindrar byggande måste bli mer flexibelt

Strandskyddet, som i glest befolkade kommuner och där inga betydande naturvärden hotas, är ett hinder mot byggnation i attraktiva lägen. Strandskyddet ska mjukas upp och decentraliseras genom att kommuner ska kunna ansöka om att upphäva strandskyddet med hänvisning till ett lokalt behov av bostadsbyggande. I områden där exploateringstrycket bedöms som exceptionellt högt eller synnerliga skäl föreligger ska fortfarande ett strikt strandskydd tillämpas.

22. Underlätta för en modern egnahemsrörelse i hela Sverige

Under första hälften av 1900-talet kämpade många liberaler för att fler skulle få möjlighet att bygga sina egna hem. Mycket har ändrats sedan dess, men inte människors längtan efter en egen bostad. Det behövs mer färdigplanerad tomtmark och standardiserade bygglösningar för en modern egnahemsrörelse för att fler ska ha möjlighet att förverkliga drömmen om ett eget byggt hem, något som skulle underlättas av de minskade regleringar vi föreslår.

5. Företagandet

ETT GOTT FÖRETAGSKLIMAT GYNNAR HELA SVERIGE

Ett av de främsta hindren för företagare som vill expandera eller nyanställa är svårigheten att få finansiering. Ett fungerande finansieringssystem för små och medelstora företag som står inför en expansion skapar både jobb, tillväxt och ökade intäkter till den gemensamma välfärden.

Besöksnäringen är en av Sveriges snabbast växande näringar och sysselsätter närmare 200 000 personer i hela landet och består av olika sorters tjänste- och upplevelseföretag. Det är närmare 3 000 aktivitets- och guideföretag som tillsammans med boenden, restauranger och uthyrningsverksamhet omfattar bortåt 10 000 företag. Företag som ofta drivs som mindre familjeföretag och som är starkt kopplade till bygden och är särskilt viktiga i många glesbygdskommuner som kan erbjuda besökare och, inte minst utländska turister, fantastiska naturupplevelser, vistelser på lantgårdar, sportfiskeresor och annan naturnära turism. Dessa företag måste ges goda förutsättningar att driva och utveckla sitt företagande utan byråkratiska hinder och utan en skattepolitik som missgynnar företagandet.

Den svenska livsmedelsproduktionen skulle med en mer företagsvänlig politik ha goda förutsättningar att utvecklas där det svenska jordbrukets fördelar bättre tas till vara. Sverige har EU:s bästa djurskydd, låg användning av antibiotika, stor miljöhänsyn och ett smittskydd i världsklass. Livsmedelsförädlingen är en sektor med stor geografisk spridning, vilket gör att branschen kan bidra till att skapa arbetstillfällen i hela landet. Den matbaserade turismen är också en viktig sektor som kan ge ökade möjligheter till fler jobb och stärka Sveriges position som matnation.

Det är viktigt med god tillgång av posttjänster och digital infrastruktur för att människor ska kunna bo och verka i hela landet. Tillgång till väl fungerande mobiltelefoni och goda uppkopplingsmöjligheter för digitala tjänster blir allt viktigare. Sverige behöver bra mobila och digitala kommunikationer med god geografisk täckning som har en tillräcklig kapacitet när allt fler använder mobil och digital teknik. Sverige ska därför ha en digital uppkoppling i världsklass.

I Sverige har bygdebolag startats på många orter de senaste åren. Bygdebolagen ägs av lokala krafter, enskilda föreningar och företag och är en allt viktigare aktör för utvecklingen i bygder runt om i landet. Bygdebolagen verkar för hela bygdens utveckling och kommer ur att man vill öka traktens långsiktiga utveckling och attraktivitet. Initiativet kommer ofta när offentlig eller privat service läggs ner eller flyttas. Bolagen är inte begränsade till en viss organisationsform och verkar i zonen mellan kommersiellt företagande och ideella insatser. Liberalerna ser mycket positivt på bygdebolagen och vill verka för att de ska bli framgångsrika. Bygdebolagens gemensamma nämnare är att de lyckas bygga upp ett större kapital som kan finansiera utvecklingsinsatser som kräver större finansiering.

Kooperationen, med sina liberala rötter, har i minst 150 år bidragit till en positiv samhällsförändring och med en affärsmodell som bygger på demokratiska fundament gjort ekonomisk och social nytta för såväl sina medlemmar som för samhället. Utifrån en internationell jämförelse utgör Kooperationen en liten del av det svenska näringslivet där allmän okunskap om associationsformen, bristande förutsättningar samt avsaknaden av en samlad politik och nationella mål för den kooperativa sektorn lyfts fram som hinder.

Upphandlingsregler som missgynnar kooperativa och sociala företag, lagstiftning som begränsar den ömsesidiga bolagsformen till försäkringsbolag och avsaknaden av kreditgarantier och förlagslån, framförallt när det gäller nystart av kooperativa företag försvårar utvecklingen samtidigt som Sverige ska utveckla den resurs-effektiva, cirkulära och biobaserade ekonomin. När traditionella ekonomiska modeller i delningsekonomin andas omprövas kan den kooperativa affärsmodellen vara ett hållbart alternativ.

Den kooperativa företagsformen passar väl in när flera vill dela på arbete och ägandet för att styra och dela risker gemensamt. Den kan spela en viktig roll i näringslivets tillväxt. Det är därför angeläget att lägga fast långsiktigt bra förutsättningar för företagsutvecklingen i hela landet.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

23. Värna äganderätten – balans mellan ägande, miljö och behovet av råvaror

Liberalerna värnar äganderätten. Miljö- och naturvårdsinsatser ska genomföras i god dialog med markägare som har förvaltat och skött sin skog och jord genom många generationer. Vi ser positivt på utveckling av LIS-områden för att öka attraktiviteten till bosättning på landsbygden, men dessutom behövs en grundläggande översyn av strandskyddsreglerna. Småskalig kraftproduktion ska ha tillstånd enligt miljöbalken, men det är orimligt att den prövas efter samma mall som storskalig produktion. Det finns även skäl att stärka markägarens äganderätt i samband med prospektering av gruvdrift så att det råder en rimlig balans mellan miljö, markägarens intressen och behovet av råvaror.

24. Ge myndigheter ett främjandeuppdrag att gynna företagandet

Sverige ska ha en politik som minskar regelkrånglet och sänker kostnaderna för företagande och arbete. Det för landsbygden så viktiga småföretagandet hämmas ofta av statliga pekpinnar och en alltför stor fyrkantighet från myndigheternas sida. Myndigheternas perspektiv måste ändras. Fler främjandeuppdrag till statliga myndigheter behöver formuleras. Myndigheternas uppgifter ska inte enbart vara att kontrollera och stoppa felaktigheter utan att hjälpa människor och företag att göra rätt. Exempelvis bör en översyn göras av regleringsbrev för alla myndigheter som bedriver myndighetsutövning för att tydliggöra det ansvar dessa har för att värna näringsklimatet i Sverige.

25. Utvidga och höj skattefriheten för primärproduktion till fler verksamheter

Liberalerna vill uppmuntra en utveckling där fler privatpersoner som bor på landsbygden, i fjällen eller i skärgårdsområden kan få sidoinkomster från det som växer i naturen eller på den egna tomten. Därför vill vi dels höja den skattefria inkomsten till ett prisbasbelopp och dels bredda skattefriheten till det som man tar tillvara från naturen eller den egna tomten. Privat försäljning av frukt och grönt, honung, virke från den egna tomten, kött och fisk ska inte beskattas. Kostnaden för samhället skulle bli liten, eftersom skatteinkomsterna är små.

26. Statligt riskkapital ska vara ett komplement - inte ersätta privat kapital

Privat kapital är helt avgörande för att kunna starta, driva och utveckla ett företag, men i vissa fall kan det statliga riskkapitalet behövas för att komplettera det privata kapitalet. Det gäller särskilt när marknaden av ett eller annat skäl inte fungerar eller där glesbygd och geografiska utmaningar försvårar företagens kapitalförsörjning. Den statliga verksamheten bör således riktas mot att stärka just de aktörer som marknaden inte satsar på, vilket kan handla om nystartade företag utan kapital eller där näringsidkaren inte har något eget kapital som kan fungera som säkerhet för ett eventuellt lån.

27. Tillgång till statligt riskkapital i hela landet

Om den statliga verksamheten ska riktas mot att stärka de aktörer som marknaden inte satsar på är det viktigt att det statliga riskkapitalet är tillgängligt i hela Sverige så att alla företag i landet ges goda förutsättningar. I de fall det är motiverat med statligt riskkapital är en så kallad fond-i-fond-lösning är att föredra, där statligt riskkapital från början samverkar med privata fonder för att nå mindre och växande företag i hela Sverige.

28. Inför en tidsgräns för myndighetsbeslut – en beslutsgaranti om handläggningstider

Sverige har alltför långa handläggningstider för myndighetsbeslut. Sverige bör vara föregångare och gå i bräschen för garanterade handläggningstider genom att införa en servicegaranti. Garanti om beslut inom en viss tid ska vara standard för svenska myndigheter, t. ex jordbruksverket, länsstyrelserna och mark- och miljödomstolen, och ekonomisk kompensation ska utgå om den garanterade handläggningstiden inte uppfylls

29. Inrätta en anmäl en bestämmelsefunktion om onödig byråkrati

Myndigheter ska införa en ”anmäl orimliga bestämmelser”-funktion inom sitt område. Inte minst inom bygg-miljö-livsmedel-djurhållnings-området vore det önskvärt. Myndighetskrångel är ett välkänt begrepp inklusive krångliga bestämmelser. I en del länder finns en ”anmäl en bestämmelse-funktion” som innebär att svårtolkade eller orimliga föreskrifter kan anmälas till en myndighet för att om möjligt göra dem mer lättförståeliga eller tas bort i de fall motstridiga föreskrifter förekommer.

30. Konsekvensbeskrivning ur landsbygdsperspektiv

Konsekvenser för landsbygden, en så kallad landsbygdssäkring, bör synliggöras genom en särskild landsbygdsbedömning inför statliga beslut. Ett särskilt frågeformulär för landsbygdsbedömning ger svar på vilka konsekvenser ett förslag kan ha för landsbygden. Fångar man tidigt de negativa konsekvenserna kan förslaget utvecklas så att det blir mer gynnsam för landsbygderna. Erfarenheterna i de länder där man tillämpar landsbygdssäkring inför ett beslut visar att det är viktigt att ansvarig för landsbygdssäkring utses.

31. Säkra framtida grundläggande posttjänster i hela landet

Det är fortsatt viktigt med god tillgång av posttjänster för att människor ska kunna bo och verka i hela landet. Även om många företag är internetbaserade kommer de inte ifrån att de måste använda post- och pakettjänster för att leverera och frakta varor. Det är därför viktigt för företagen och enskilda att det finns väl fungerande post- och pakettjänster i Sverige.

6. Lokal mobilisering och trygghet

UPPMUNTRA OCH GYNNA BYGDENS GEMENSAMMA MOBILISERING FÖR ÖKAD TRYGGHET

Trygghet och säkerhet har blivit en allt viktigare fråga på landsbygden, inte minst den tätortsnära landsbygden på senare år. Många polisstationer har dragits in på senare år, liksom lokala räddningstjänster. Samtidigt ökar grannsamverkan mot brott och olika frivilliga organisationer har börjat bevakningsrundor vissa nätter, t.ex. byvaktsystemen. Det är av yttersta vikt att vi inte får en utveckling där människor ser sig tvingade att ta lagen i egna händer. Samtidigt finns inom t.ex. räddningstjänst och frivilligförsvaret en tradition av lokal organisering som fungerat i alla tider.

Livsstilskriminella finns på landsbygden som ibland kan sätta hela bygder i skräck. Brottsligheten i kombination med missbruk resulterar ofta i stölder, inbrott och upprepad drog- och trafikrelaterad brottslighet.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

32. Ge kommunerna rätt att inrätta trygghetsvårn – ögon och öron för ökad trygghet

Liberalerna vill att lokala trygghetsorganisationer kan få ökade uppgifter och att det inte enbart ska bygga på ideella insatser. Kommuner ska upprätta räddningsvårn och att dessa kan ges trygghetsskapande uppgifter, t.ex. inbrottsförebyggande verksamhet eller delta i eftersök av försvunna personer. Vårnen bör dimensioneras beroende på kommunstorlek och också klara traditionell räddningstjänst uppgifter så som skogsbränder, översvämningar och oljespill enligt MSB:s rekommendationer.

33. Utnyttja polisaspiranternas lokalkännedom

Poliser bör ges möjlighet att få göra sin aspiranttjänstgöring och sedan jobba där de vuxit upp. Lokal- och personkännedom skapar en närmare och mer personlig poliskår.

34. Snabbare lagföring i hela landet

Polisens projekt ”Snabbare lagföring” behöver rullas ut i samtliga lokalpolisområden. I projektet har tiden mellan brott och rättegång minskats från 22 till 6 veckor.

35. Ökad möjlighet att forsla bort övergivna fordon

Övergivna och dumpade fordon är ett enormt problem på landsbygden. Lagen och förordningen om bortforsling av fordon i vissa fall måste moderniseras. Det måste bli lättare och en snabbare process införas för kommuner och privata markägares möjligheter att bortforsla övergivna fordon. För att öka intresset för att ta hand om bilar som riskerar att dumpas behövs fler ekonomiska styrmedel, som en reformerad skrotbilspremie eller annan metod, utnyttjas för att skrota bort icke trafikvärdiga fordon ur bilflottan.

36. Ökad lokal trygghet genom samverkan

Kommuner med långa utryckningstider för ambulans ska teckna avtal om IVPA ("i väntan på ambulans") med sina regioner. Detta för att korta insatstider och ha en första insatsperson på plats snabbare. Ett rikstäckande system motsvarande SMS-livräddare ska införas.

7. Miljö, klimat, skog, jakt och fiske

MILJÖ OCH NÄRINGAR I BALANS

Skogen spelar en viktig roll för svensk ekonomi och är avgörande för den biologiska mångfalden. Skogen är också en viktig del av många svenskers privatekonomi. Många skogsbruk drivs småskaligt och långsiktigt hållbart. Skogspolitiken är därför viktig och central i arbetet för att hejda förlusten av biologisk mångfald och livsviktiga ekosystem. Det innebär att arbetet med att skydda värdefull skog måste fortsätta liksom arbetet med att använda skogen som kolsänka. Både staten och skogsnäringen har ett stort ansvar att skydda skogens ekosystem, bevara den biologiska mångfalden och slå vakt om naturvård och miljöhänsyn. Både effekter på klimat och miljö behöver stå i fokus vad gäller åtgärder inom skogsbruket. Frågor om markanvändning, återvätning samt alternativa bruknings- och avverkningsmetoder måste omfatta konsekvensanalyser för klimatarbetet. Skogens potential som källa till förnybara material, kemiska produkter, textilier och energiproduktion bör även tillvaratas.

De stora rovdjuren har en särskilt viktig roll i ekosystemen. Rovdjursstammarna ska värnas samtidigt som det inte får begränsa tamdjurshållningen. Sverige ska ha livskraftiga stammar av alla de fem stora rovdjuren: björn, järv, lo, varg och kungsörn. Den regionaliserade rovdjursförvaltningen ska fortsätta. Dialog med lokalbefolkningen i berörda områden är en viktig del av det. Sverige ska ha livskraftiga och genetiskt friska stammar av rovdjur. För att gynna livskraftiga stammar krävs både lagar och ökad acceptans för vargen i vår miljö.

Vilt- och rovdjursförvaltningen bör ske ur ett ekosystemperspektiv. Flerartsförvaltningen av klövvilt är ett bra exempel på hur viltförvaltningen kan bedrivas.

Det bör finnas många metoder för att förebygga konflikter mellan rovdjur och tamboskap. Det kan handla om allt från att skrämman individer, sätta upp stängsel, använda hundar och i slutändan kunna ta bort närgångna individer genom skyddsjakt när allt annat har prövats. Det är angeläget att pröva andra metoder än att avliva rovdjur och istället hantera närgångna rovdjur tidigt genom exempelvis skrämman dessa. Åtgärder för att hålla vargen borta från boskap bör genomföras i förebyggande syfte och ska som regel användas innan skyddsjakt blir aktuellt.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

37. Gynna ett mer varierat skogsbruk

Liberalerna framhåller vikten av att möjliggöra även variation av skogsbruksmetod, från trakthyggesbruk till kontinuitetsskogsbruk. Den svenska skogspolitiken ska vila på två jämställda mål, produktionsmålet och miljömålet. Miljöhänsynen inom skogsbruket måste öka genom att t.ex. avverkningsmetoder, återplantering och återvätning anpassas.

38. Ekologiskt värdefull skog bör skyddas och bevaras

Den mest värdefulla skogen och dess nyckelbiotoper kan skyddas genom naturreservat och nationalparker. De kvarvarande naturskogarna, eller gammelskogarna, bör värnas. Befintliga modeller för att skydda värdefull natur bör kunna användas i större utsträckning. Till exempel kan statligt ägd skog även fortsättningsvis kunna användas som inbyte för privatägd skyddsvärd skog. Skogsstyrelsen bör ha uppdraget att identifiera skogsmark som är lämplig att återväta av klimatskäl då detta vore en mycket kostnadseffektiv klimatåtgärd. Skogsstyrelsen bör också ha medel för att finansiera markinköp och återvätningsåtgärder.

39. Ett hållbart fiske från fjäll till kust

Storskaligt trålfiske i svenska vatten ska minskas till förmån för kustnära garn-, krok- och sportfiske. Kvoter ska baseras på vetenskap och ges ur ett ekosystemperspektiv. Ge länsstyrelserna i uppdrag att öka dialogen och samarbetet med aktörer i vattenvårds-, vandrings och föryrngringsprojekt.

Utred hur fler kustområden i särskilt känsliga områden kan omfattas av fiskekort. Det kan handla om åmynningar, kända vandringsvägar eller grunda vikar där reglerat fiske kan verka gynnande. Arbeta för att förverkliga visionen om fungerande fiskvandring från kust till inland.

40. Ett säl- och skarvbestånd i balans med fisken

Sälen och skarven orsakar stora skador på den kustnära fisken. Stammarna har stadig vuxit, vilket har lett till att fiskebestånd utarmas, öar ödeläggs och redskap förstörs. Skyddsjakten på skarv behöver utökas och licensjakten på gråsäl bör permanentas och utökas till att gälla livskraftiga bestånd av övriga sälarter. Det bör vara tillåtet att kunna sälja sälprodukter från skyddsjakt.

41. Stärkt dialog om rovdjuren

En samexistens med rovdjur bygger på att det finns en förvaltning som tar hänsyn till regionala och lokala förutsättningar. Att det finns en acceptans hos allmänheten för rovdjurspolitiken är en viktig förutsättning för att de som lever och verkar i områden med stora rovdjur ingår i en dialog avseende förvaltningen. Människors oro för till exempel angrepp mot tamboskap behöver ges möjlighet att komma till uttryck för att lyckas med en hållbar förvaltning. Det är därför viktigt att stärka dialogen om rovdjursförvaltningen så att de som känner sig berörda ges möjlighet att bli involverade.

42. Fler metoder för förbättrad samexistens mellan rovdjur och tamboskap

I frågor rörande rovdjursförvaltning är det viktigt med dialog. Administrativa frågor kring åtgärder och skyddsjakt bör hanteras effektivt. Länsstyrelser och Sametinget kan idag vidta förebyggande åtgärder för att förebygga rovdjursangrepp. Förebyggande åtgärder kan bestå av rovdjursstängsel men även akuta åtgärder. Licensierade hundar kan vara ett sätt att verifiera vargangrepp. Problematiken med kostnaderna för att förebygga och hantera konsekvenser av rovdjursangrepp bör belysas och jämförelser bör göras med hur andra länder ersätter för skador på tamboskap och hundar. Det bör även ske en genomlysning av andra kostnader som när rovdjursangrepp splittrat en renjord. Det är ett statligt ansvar att ersätta för de skador som uppstår genom att rovdjur vistas i område där människor bor och där tamboskap och hundar finns. När staten bär ansvar för konsekvenserna av rovdjursförvaltning kan sannolikt attityder till rovdjursförvaltningen i allmänhet, och vargen i synnerhet, påverkas positivt. Det bör utredas hur exempelvis Landsbygdsprogrammet i ökad utsträckning kan användas för åtgärder kring både förebyggande åtgärder och för rovdjursskador. Varg ska ej förekomma inom renskötselområdena.

43. Stoppa trakasserier vid beslut om skyddsjakt

Vid beslut om skyddsjakt kan olika reaktioner i samhället vara aktuella. Sekretessbestämmelser vid beslut om skyddsjakt kan vara nödvändiga. Den sökande gällande skyddsjakt kan uppleva risk för trakasserier, men

även den som överklagar beslut om skydds jakt kan uppleva behov av sekretessbestämmelser. Sekretess och trygghet är viktigt men samtidigt bör allmänhetens insyn bevakas genom att möjligheten att klaga på beslut värnas vilket förutsätter kunskap och information. Det behövs en utvärdering av hur sekretessbestämmelser vid beslut om skydds jakt har fungerat.

44. Stärk säkerheten för eftersöksjägare

Eftersöksjägare utför ett samhällsviktigt uppdrag. På uppdrag bör de få använda blåljus på de trianglar de sätter ut för att varna sin omgivning och passerande trafik att eftersök pågår. Incidenterna för jägarna är många, de är utsatta i trafiken och hot och hat är förekommer. Eftersöksjägarnas säkerhet behöver därför stärkas.

45. Underlätta jakt på vildsvin och försäljning av vildsvinskött

År 1981 beslutade riksdagen om en försöksverksamhet med frilevande vildsvin i Sverige. Rymningar från vilthägn innebar en spridning av vildsvin landet. År 1987 beslutade riksdagen att vildsvin ska betraktas tillhöra Sveriges fauna och att jägare och markägare ska ansvara för att vildsvinsstammen hålls under kontroll. Dagens stora vildsvinsstam drabbar många mark- och skogsägare genom vildsvinens framfart. De åtgärder som vidtagits för att öka efterfrågan på vildsvinskött kan förhoppningsvis öka incitamentet till att stammen minskar genom jakt. Förenklad hantering av trikintester av köttet är en faktor som kan påverka intresset för att jaga vildsvin och underlätta försäljningen av vildsvinskött.

46. Skärpta vapenrestriktioner ska riktas mot kriminell verksamhet – inte jägare och sport-skyttar

Arbetet mot den organiserade brottsligheten behöver ske på ett sätt som skapar minsta möjliga risk för negativa effekter för alla laglydiga vapenägare i jägar- och sportskytterörelsen, vilket dessvärre inte skedde när riksdagen tog ställning till EU:s vapendirektiv. Liberalerna förordar en bred översyn av vapenlagstiftningen. Det behövs en särskild vapenstrafflag med straffbestämmelser för all olaga hantering. Legal befattning med vapen av jägare, sportskyttar och medlemmar av den frivilliga försvarsrörelsen bör stärkas och regleras separat i annan lagstiftning.

8. Utbildning och arbetsmarknad

HÖJ DEN LOKALA UTBILDNINGSKOMPETENSEN OCH STÄRK DEN REGIONALA ARBETSMARKNADEN

Företagens problem med kompetensförsörjning och bristen på matchning mellan arbetslösa och lediga jobb innebär stora konsekvenser för svensk tillväxt och välbefinnande både på lång och kort sikt. Om inte utbildad och arbetskraft med rätt kompetens finns tillgänglig riskerar företag att tvingas lägga ner sin verksamhet eller flytta den till andra länder. Ett företagande och en väl fungerande arbetsmarknad i hela landet förutsätter en fungerande bostadspolitik och en väl utbyggd kommersiell såväl som offentlig samhällsservice för att vara attraktiv och locka till sig arbetskraft. För att säkra kompetensförsörjningen på lång sikt krävs utbildning med vuxenutbildning, högskolor och universitet av hög kvalitet.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

47. Bygg ut yrkeshögskolan (YH)

Yrkeshögskolan har här en viktig uppgift att fylla, då den är en effektiv utbildning som är kopplad till den regionala arbetsmarknaden. Även här har de högre lärosätena en viktig uppgift. Därför bör yrkeshögskolan öka samverkan med det regionala näringslivet, som de närliggande kommuner och den region de är verksamma i.

48. Fjärr- och distansundervisning ökar möjligheten att bo kvar

Olika typer av fjärr- och distansutbildningar gör det möjligt att bo långt från universitet och högskolor och ändå har möjlighet till högre utbildning. Sverige har en lång tradition av att erbjuda möjligheter att byta yrkesinriktning i vuxen ålder, och det är viktigt att dessa möjligheter finns på så många orter som möjligt. Olika utbildningsnätverk som Akademi Norr med kommunernas lärocentrum där all vuxenutbildning inklusive utbildning i svenska för nyanlända finns under samma tak är goda exempel som Liberalerna vill sprida till fler områden i Sverige. Det ska bli lättare att ordna fjärrundervisning där det lämpligt.

49. Friskolereformen har räddat byskolor

Friskolereformen har inneburit att by- och bygdeskolor kunnat leva vidare genom starkt lokalt engagemang. Detta är en del av friskolereformen som måste uppmärksammas och slås vakt om.

50. Högskolefilialer bidrar till rekrytering och utbildning

De regionala högskolorna är betydelsefulla för utvecklingen inom sitt geografiska område. Liberalerna ser positivt på att universitet förlägger högskolefilialer lokalt där så är lämpligt.

51. Folkbildning för lokal utveckling

Folkbildning och demokratiska samtal har stor betydelse för bildning och utveckling i hela landet. Bygdebölag och andra lokala sammanslutningar, ofta i samverkan med studieförbunden, bidrar till lokal utveckling på glesbygden. Upphandlings- och bidragsregler ska utformas så att de bidrar till sådan utveckling.

9. Infrastruktur

EN VÄL UTBYGGD KLIMATSMART INFRASTRUKTUR I HELA SVERIGE

Fungerande kommunikationer är viktiga för jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Därför krävs fortsatta investeringar i järnväg, väg och annan infrastruktur. Effektiva och väl fungerande transporter är centralt för att företag ska kunna leverera varor till kunder och leverantörer.

Liberalernas utgångspunkt är att hela Sverige tjänar på tillväxt och satsningar i olika regioner, där särskilt storstadsregionerna fungerar som tillväxtmotorer för hela landet. Både Storstockholms och västra Skånes arbetsmarknadsregioner har kunnat expandera kraftigt under senare år tack vare investeringar i infrastruktur, vilket har varit bra för hela landets utveckling, medan den norrländska och västsvenska arbetsmarknadsregionen och infrastrukturen inte utvecklats lika starkt, vilket lett till kapacitetsbrist i hela Sverige.

Tidigare nedprioriterades vägarna genom minskat vägunderhåll vilket har fått konsekvenser i samtliga regioner. De delar som främst påverkats är det lågtrafikerade landsbygdsvägnätet, som ligger längre ned i Trafikverkets prioritering. Det slår hårdast mot de delar av landet där bilen kan vara det enda alternativet för att transportera sig.

En fortsatt satsning på underhåll och bärighetshöjande åtgärder på vägarna i hela landet med betydelse för näringslivets transporter är mycket angelägen, eftersom många av dessa vägar enligt den nuvarande nationella planen riskerar att vara i än sämre skick i slutet av den nuvarande planperioden. Regeringen bör därför skynda på utbyggnaden av BK4-vägarna för tyngre lastbilar och även tillåta längre lastbilar. Tyngre och längre lastbilar ger mer gods på färre bilar vilket främjar miljön, men ställer ökade krav på vägnätet. Även på det kommunala vägnätet krävs åtgärder för att klara tyngre lastbilar, vilka riskerar att utebli i covid-19-pandemins spår.

Liberalerna vill att vägnätet ska fortsätta att rustas upp och förstärkas så att det kan trafikeras av tyngre lastbilar. Det bidrar till minskade utsläpp, mindre energianvändning och ökad trafiksäkerhet då färre transporter med tyngre gods trafikerar våra vägar.

Liberalerna anser att möjligheten att frakta gods på järnväg och till sjöss ska underlättas genom attraktivitet och tillgänglighet, inte genom en politik som hindrar vägtransporter då det på många håll i landet saknas alternativ till vägtransporter.

Sverige har i förhållande till sin befolkning ett av Europas största järnvägsnät, vilket innebär att enbart vidmakthållande av systemets funktion är mycket resurskrävande. Oavsett var i Sverige man bor ska man kunna lita på att tågen kommer och går i tid. Kaoset på järnvägen och de många tågförseningarna är ett hårt slag mot alla som är beroende av tåget till arbetet och för att få ihop livspusslet, och försvagar förutsättningarna för järnvägen att vara ett pålitligt och klimatsmart transportslag för godstrafiken. Behoven av investeringar i och underhåll av järnvägen är stora.

Det finns inget land inom EU som har så långt mellan landsändarna som Sverige. Det gör oss beroende av väl fungerande flygtrafik och flygplatser i hela landet, inte minst i Stockholmsregionen där Arlanda och Bromma för närvarande utgör de två viktigaste naven i flygtrafiken för såväl privatresenärer som affärsresenärer.

En väl fungerande kollektivtrafik lägger grunden för att transportsystemet i hela Sverige ska fungera på ett tillfredsställande sätt. En välfungerande kollektivtrafik är även centralt för att människor enkelt ska kunna ta sig till jobb och skola. Ökat kollektivt resande bidrar till att uppfylla de transportpolitiska mål som riksdagen har beslutat om. Därför vill Liberalerna att kollektivtrafiken fortsätter att byggas ut på ett ansvarsfullt sätt i hela landet.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

52. Tillåt längre och tyngre ekipage på väg och järnväg

Gods på järnväg och väg med långa lastbilsekipage och långa tyngre godståg är miljövänliga och bidrar till att näringslivet kan kunna utvecklas i hela Sverige. Förstärkningen av vägar och broar och ett förbättrat järnvägsunderhåll för skogs- och industritransporter är därför avgörande för landets basindustrier och ska prioriteras.

53. Värna de regionala flygplatserna i glesbygd – se över finansieringen

Alla län behöver en god internationell tillgänglighet för att företagen ska kunna verka och växa. Regionala flygplatser står dock inför stora utmaningar såsom omfattande regelverk på EU-nivå, kostnadsdrivande ökande säkerhetskrav, underhåll och ensamt ansvarstagande för enskilda kommuner utöver annan kollektivtrafik och infrastruktur. Sverige ska värna de nödvändiga regionala flygplatserna. Inom övriga EU får även regioner och kommuner upphandla och finansiera flygtrafik medan det i Sverige bara är staten som får upphandla flygtrafik. Liberalerna anser därför att möjligheten att tillåta kommuner och regioner att upphandla flygtrafik bör ses över.

54. Elflyget kan bli ett lyft för de regionala flygplatserna

Det svenska flyget måste bli mer hållbart och det behövs därför åtgärder för att utsläppen från sektorn ska kunna minska. Elflyg är ett område under stark utveckling där det är viktigt att staten bidrar till forskning och utveckling eftersom detta har en potential att minska flygets klimatpåverkan och samtidigt bli en ny industrigren i Sverige. Inom elflyget sker i dag en intressant utveckling som kan medverka till att åter göra kortflygningar mellan olika regioner lönsamma, men samtidigt pekar på betydelsen av mindre flygplatser som komplement till de stora knutpunkterna. Elflyg kan komma att bli en viktig faktor för utvecklingen av landets regioner och erbjuda snabba transporter, inte minst för näringslivet. Det vore ett enormt lyft för de regionala flygplatserna, klimatet och de regioner de trafikerar.

55. Tillåt prämtrafik och utnyttja de inre vattenvägarna

För 10 år sedan påbörjades ett viktigt arbete för att införa EU:s regelverk för inre vattenvägar i Sverige, vilket kan leda till mer godstransporter till sjöss. Ökad inlandssjöfart leder till att transportinfrastrukturen på land avlastas och att det finns kapacitet för den samlade godsvolymen att öka. Regelverket för de inre vattenvägar bör utredas vad gäller prämtrafik i syfte att identifiera lagstiftning som hindrar prämtrafik. Liberalerna anser att arbetet med att främja våra vattenvägar fortsatt måste prioriteras för att öka andelen hållbara transporter.

56. Bygg ut och rusta upp järnvägen i hela landet

Behoven av investeringar i och underhåll av järnvägen är stora. Ett robust och punktligt järnvägssystem är en förutsättning för att fler ska välja tåget. Det är viktigt att resenärerna kan lita på att tåget kommer fram i tid och kan använda restiden effektivt.

57. Inför regionala differentierade regler för dubbdäck

Enligt nuvarande regelverk ska bilister i hela Sverige använda vinterdäck fram till den 31 mars. Vinterdäck med dubbar måste tas av senast den 15 april, om det inte råder vinterväglag. Bestämmelsen gäller personbilar och tunga fordon som lastbilar och bussar. Behovet att byta dubbdäck varierar med klimatet över landet. Dubbdäck måste kunna användas där de behövs och det behovet varierar över landet. En regional differentiering med ett väl tilltaget tidsspänn för däckbyte skulle ge högre trafiksäkerhet och lägre miljöpåverkan.

58. Statens ansvar för finansieringen av det enskilda vägnätet

Staten bör även fortsättningsvis ta ett betydande ekonomiskt ansvar för att upprätthålla en god standard på det enskilda vägnätet, och myndigheternas tillämpning av regelverken bör syfta till att underlätta för underhåll och reinvestering av dessa vägar. Ett exempel är snöröjning som är ett återkommande problem, där en effektivsamordning av snöröjning på statliga, kommunal och enskilda vägar kan underlätta snöröjningen och sänka kostnaderna för väghållarna av det enskilda vägnätet.

59. Tydliggör ansvaret mellan det statliga, kommunala och enskilda vägnätet

Liberalerna anser att landsbygden behov av transporter alltid måste vara i centrum när en allmän väg görs om till enskild väg. Det är viktigt att en indragning av allmän väg inte får innebära en övervältring av kostnader från staten till kommunerna eller enskilda fastighetsägare. Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) överenskommelse med Trafikverket som slår fast att staten bör ha ansvar för allmänna vägar på landsbygden och för ett övergripande vägnät i tätort är här av avgörande principiell betydelse för ansvarsfördelningen. I vissa fall bör det vara möjligt för kommunerna att ta över väghållaransvaret i de mindre tätorterna.

60. Använd digital teknik för en flexibel anropsstyrd kollektivtrafik

Kollektivtrafiken på landsbygden leder ofta till att bussar går tomma på landsbygdslinjer. Idag finns primärt två typer av kollektivtrafik, traditionell linjetrafik och anropsstyrd trafik. I många fall bygger dessa på att en buss eller ett tåg har förutbestämda hållplatser och tider. Vi måste försöka se förbi det som kan efterliknas till en gammal tv-tablå och försöka göra kollektivtrafiken modern och likna mer en streamingtjänst där individens resa sätts i fokus. För att kunna erbjuda denna service krävs en digital utveckling där man förslagsvis via en app kan inom en rimlig tidsmarginal kan bestämma sin resa. I det skånska projektet är målsättningen en timme.

61. Verka för samordnade transporter

Både i tätortsnära byar och på glesare landsbygd har kollektivtrafiken en stor utmaning med det låga resandeunderlaget. För att stärka resandeunderlaget har man på olika håll i landet arbetat med att kombinera resor för att hitta synergieffekter, det kan vara att kombinera skolskjutsen med den vanliga linjedragningen och säkerställa att bussen är vid skolan i rimlig tid till när skolbarnen börjar samt att det finns möjlighet för skolbarnen att ta sig hem efter skolan. I den mer glesare landsbygden finns det en möjlighet att kombinera transporter med inte bara skolskjuts utan även samhällsnödvändig transport så som post. Samordnade transporter gynnar både miljön och individen eftersom man både minskar transportererna och kan möjliggöra fler resor kollektivt.

62. Res på en kollektivtrafikbiljett i hela Sverige

En väl fungerande kollektivtrafik lägger grunden för att transportsystemet i hela Sverige ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Resande med buss, spårväg, tunnelbana och pendeltåg reducerar utsläppen och minskar trängseln på vägarna. En välfungerande kollektivtrafik är även centralt för att människor enkelt ska kunna ta sig till jobb och skola. Ökat kollektivt resande bidrar till att uppfylla de transportpolitiska mål som riksdagen har beslutat om. För att underlätta resande över länsgränserna bör ett nationellt biljettsystem som gör det enklare att boka och köpa en kollektivtrafikbiljett för all kollektivtrafik i Sverige införas.

63. Inför ett regionalt anpassat reseavdrag

Sverige är ett glest befolkat land och förutsättningarna för resande mellan hem och arbete skiljer sig åt mellan olika delar av landet. Ett avdrag för reskostnader mellan hem och arbete är motiverat för att öka rörligheten på arbetsmarknaden och göra det enklare för människor att kunna ta arbete på annan ort än hemmet. Reseavdraget bör dock reformeras för att huvudsakligen inriktas mot de mer glest befolkade delarna av landet. Vi föreslår därför en regional anpassning av reseavdraget. Förslaget innebär att reseavdraget görs mer generöst i kommuner där kollektivtrafiken kan antas vara mindre väl utbyggd, medan avdraget stramas åt i kommuner där möjligheten att använda kollektivtrafiklösningar bör betraktas som större.

64. Ett nationellt skoterledsystem bör övervägas

Brister i det nationella ledsystemet har lett till att underhållet är eftersatt och det finns en stor underhållsskuld i infrastrukturen då delar av lederna, broarna och skyltningen förfaller. I nuläget ansvarar Naturvårdsverket för underhåll och renovering av skoterlederna. Naturvårdsverket bör ges i uppdrag att prioritera en översyn av lednätets standard samt ansvarsfördelningen vad gäller underhåll och drift. Satsningar på fler och bättre skoterleder måste åtföljas av skärpta miljökrav på fordonen så att man får en god balans mellan naturvärden och det positiva bidrag till näringslivet och det rörliga friluftslivet som skotertrafiken innebär.

10. Sjukvård och omsorg

EN VÅRD OCH OMSORG AV GOD KVALITET I HELA LANDET

Lokal verksamhet förbättras lokalt. Det är de lokala förutsättningarna och engagemanget som avgör om en bygd kan bygga en god framtid. Ofta hindras det lokala framtidsarbetet av stelbent lagstiftning, brist på samarbete mellan olika samhällsaktörer. De stora avstånden i delar av Sverige kräver nya lösningar och stärkta samarbeten.

Sjukvård och omsorg måste stärkas på landsbygd och i glesbygd. Bättre villkor för småskalig vård, god arbetsgivarpolitik, digitala lösningar och kunskap i glesbygdsmedicin är viktiga generella delar i detta. Vi ser gärna en utbyggnad av digitala sjuksköterskemottagningar och utbildning i specialiseringen glesbygdsmedicin.

Sjukstugorna i Norrbotten och Västerbottens inland har under hundra år tillhandhållit god hälso- och sjukvård för lokalbefolkningen. Sjukstugorna är en vårdcentral men med några vårdplatser. Sjukstugorna är dygnet-runt-bemannade av minst undersköterska. Vårdplatserna är en mellanvårdsform som gör att inläggning på sjukhus undviks. Det är viktigt att påpeka att det inte bara är äldre patienter utan alla åldrar som kan vara inlagda. Sjukstugekonceptet är en unik vårdaktör och konceptet bör spridas i Sverige.

Därutöver bör det öppnas möjligheten att etablera en ny huvudmannaform i glest befolkade områden för den som önskar. Vi kallar detta bygdesjukvårdshuvudman (BSH). Det kan innebära en sammanläggning av regionens och kommunens vård och omsorg till en lokal organisation. Sjukhusvård omfattas inte av sammanläggningen. Lagstiftningen måste dock ändras så att det blir lättare att etablera BSH. I samband med att BSH-konceptet utarbetas bör också en ökad möjlighet till specialisering inom glesbygdssjukvård genomföras. Goda möjligheter till specialisering ska finnas inom glesbygdssjukvård ska finnas från och med undersköterska. Kommuner och regioner ska kunna bilda en gemensam organisation för den lokala hälso- och sjukvården. Det är inte vettigt att man har två organisationer som delvis överlappar varandra t.ex. inom hemsjukvård och omsorg. Inom bygdesjukvårdshuvudman (BSH) är sjukstugan nav. Sjukstuga är vårdplatser och vårdcentral/hälsocentral i samma byggnad. BSH organiserar all lokal sjukvård och omsorg inom sitt område.

Exakt hur BSH organiseras kan bero på lokala förhållanden. Liknande samarbeten finns t.ex. i Frostviken/Gäddede i Jämtland inom Närvård Frostviken. Mer information kan sökas t.ex. genom att läsa om glesbygdsmedicinskt centrum GMC i Storuman.

LIBERALERNAS FÖRSLAG

65. Bättre sjukvård och omsorg i glest befolkade områden

Sjukvård och omsorg måste stärkas på landsbygd och i glesbygd. Bättre villkor för småskalig vård, god arbetsgivarpolitik, digitala lösningar och kunskap i glesbygdsmedicin är viktiga generella delar i detta. Därutöver bör det öppnas möjligheten att etablera en ny huvudmannaform i glest befolkade områden för den som

önskar. Vi kallar detta bygdesjukvårdshuvudman (BSH). Det kan innebära en sammanläggning av regionens och kommunens vård och omsorg till en lokal organisation. Sjukhusvård omfattas inte av sammanläggningen. Lagstiftningen måste dock ändras så att det blir lättare att etablera BSH. I samband med att BSH-konceptet utarbetas bör också en ökad möjlighet till specialisering inom glesbygdssjukvård genomföras. Goda möjligheter till specialisering ska finnas inom glesbygdssjukvård ska finnas från och med undersköterska. Kommuner och regioner ska kunna bilda en gemensam organisation för den lokala hälso- och sjukvården. Det är inte vetligt att man har två organisationer som delvis överlappar varandra t.ex. inom hemsjukvård och omsorg. Inom bygdesjukvårdshuvudman (BSH) är sjukstugan nav. Sjukstuga är vårdplatser och vårdcentral/hälsocentral i samma byggnad. BSH organiserar all lokal sjukvård och omsorg inom sitt område.

66. Förbättra förlossningsvården

En trygg och säker förlossning förutsätter ett rimligt avstånd till en förlossningsklinik. Så är inte fallet i stora delar av landet - samtidigt som flera förlossningskliniker lagts ner de senaste decennierna. En översyn av förlossningsvården är således inte minst en glesbygdsfråga.

67. Tillåt gränsöverskridande färdtjänst inom Norden

De nordiska länderna har olika nationella färdtjänstsystem för personer med funktionsvariation. Gemensamt för dessa system är att de ska bidra till att personer med funktionsvariation ska kunna delta i utbildning, arbete och fritidsaktiviteter. Det finns dock ingen möjlighet att resa över gränserna med färdtjänst idag. Möjligheterna för personer som är bosatta i gränsområdena att kunna resa med färdtjänst över gränserna i Norden bör därför utvidgas.

68. Bredda ersättningen för sjukresa

Regionernas system för ersättning för så kallade sjukresor ska ta hänsyn till glesbygdspåbarnas behov för resor med bil där avstånden är långa och möjligheten att resa med kollektivtrafik är begränsad. Systemen behöver också ta hänsyn till att resor kan behöva göras över regiongränserna.